

Nu niet laf weglopen voor gevolgen Tabaksblat

Woensdag 9 Juli 2003

Roel Pieper

Bij hoge uitzondering kunnen de zaken in Nederland ook snel gaan. Dat bewees vorige week de commissie-Tabaksblat, die amper drie maanden na haar installatie met een uitputtende reeks voorstellen kwam ter verbetering van de Nederlandse ondernemingscultuur. Belanghebbenden wordt nu gevraagd om de komkommertijd te benutten teneinde commentaar te leveren op de voorgestelde gedragscode. Uiterlijk 1 januari moeten de plannen hun formele beslag krijgen.

Reacties uit de 'eerste lijn' zijn al binnen en - weinig verrassend - tamelijk voorspelbaar. De minister (Zalm) staat vierkant achter de aanbevelingen en noemt ze 'evenwichtig en concreet'. De werknemers (CNV en FNV) zijn met name te spreken over het aan banden leggen van de topsalarissen, maar zien weinig heil in louter een gedragscode. En de werkgevers (VNO-NCW) zeggen wat geschrokken te zijn van het 'strengere en ingrijpende' karakter van de adviezen en wijzen op praktische problemen die zullen ontstaan bij de uitvoering van de plannen. De beursgenoteerde bedrijven waarvoor de aanbevelingen zijn bedacht, stellen zich vooralsnog terughoudend op, zagezegd omdat ze de nota van Tabaksblat eerst grondig willen bestuderen.

Dat lijkt terecht, maar deze houding mag niet resulteren in een vertragingstactiek. Ondanks het forse aantal van 140 aanbevelingen, is de inhoud ervan dermate compact en helder, dat een grondige studie nu niet direct noodzakelijk is. Waarschijnlijker is het dat de Nederlandse topondernemingen ervoor terugschrikken om als eerste hun mond open te doen. De een wacht op de ander, met als gevaar dat het werkelijke ondernemersbelang straks helemaal niet wordt gehoord. Of dat er vertraging komt.

Deze houding is niet alleen laf, maar ook onverstandig. De aanbevelingen van Tabaksblat hebben verstrekkende gevolgen, vooral voor ondernemingen met veel internationale belangen. Die zouden in een zo vroeg mogelijk stadium moeten wijzen op praktische complicaties bij de uitvoering van de plannen. Daarnaast is het in ieders belang dat de definitieve inhoud van de gedragscode zo snel mogelijk bekend wordt, liefst nog voor 1 januari 2004. Het vertrouwen in de aandelenmarkten zou er wel bij varen.

Ik beschouw de conceptcode van de commissie-Tabaksblat als een goede, maar niet volmaakte zet. Ik vermoed dat het ook de bedoeling van de voormalig Unilever-topman en diens commissieleden was om in eerste instantie een pittig discussiestuk af te leveren. Daarin zijn ze geslaagd, maar het wachten is nu op werkelijk fundamentele reacties. Commissarissen en bestuurders moeten nu snel de adviezen toepassen op hun eigen praktijk en de struikelblokken die dan optreden ferm voor het voetlicht brengen. In die zin is de nota van Tabaksblat een handig stuk gereedschap voor het doorlichten van interne procedures.

Het eerste wat opvalt in de reeks aanbevelingen, is het nagenoeg ontbreken van een internationale en met name Europese context. Voor de vele multinationals in Nederland moet dat een lastige situatie zijn. Eens te meer zal blijken dat Nederland met plannen die uitsluitend op nationaal niveau van kracht zijn weinig gewicht in de schaal kan leggen. In omringende landen werken vergelijkbare commissies weliswaar aan overeenkomstige gedragscodes, maar uiteindelijk zullen ondernemingen toch te maken krijgen met een lappendeken van regels. Het blijft een groot gemis dat de Europese Unie in deze materie niet gemeenschappelijk en drachtkrachtig optreedt.

Zolang Brussel deze kans aan zich voorbij laat gaan, snijdt de kritiek op de vermeende Amerikaanse teneur in de voorstellen van Tabaksblat geen hout. Als kleine natie moet Nederland zich ergens aan kunnen spiegelen. Bovendien is het prijzenswaardig dat de Amerikanen het haperende vertrouwen in grote ondernemingen na de schandalen met Enron en Worldcom voortvarend te lijf zijn gegaan. Daarnaast getuigt het van durf om de nieuwe gedragslijnen ook in scherpe wetgeving te vervatten, zoals in de VS is gebeurd.

Op dit laatste punt is Tabaksblat minder ver gegaan, en dat is jammer. De enige juridische implicatie die de commissie voorstelt, is de wettelijke verplichting om in het jaarverslag te melden op welke punten en om welke redenen zij (onderdelen van) de gedragscode niet kunnen naleven.

Zoiets biedt openingen voor listige ontsnappingsroutes en allerlei creatieve formuleringen, waarmee we uiteindelijk weinig zullen opschieten.

De voorstellen van Tabaksblad zijn streng doch rechtvaardig. Het is volkomen terecht om het aantal commissariaten dat een persoon kan bekleden te maximeren. Prima ook om gouden handdrukken en persoonlijke beleggingsportfolio's van bestuurders aan strikte regels te onderwerpen. Helemaal goed vind ik het om optiebeloningen van bestuurders te koppelen aan vooraf vastgestelde prestatiecriteria. Alleen is het dan weer jammer dat de commissie geen voorzet heeft gegeven over hoe deze maatregelen straks moeten worden vastgelegd in contracten wanneer het aankomt op aanstelling of ontslag.

Waar de aanbevelingen van Tabaksblad op veel punten gerechtvaardigd streng en concreet zijn, komen ze elders in de nota over als onduidelijk of te vrijblijvend. Uit oogpunt van transparantie zou toch op zijn minst de beloning van de vijf belangrijkste bestuurders per bedrijf openbaar moeten worden. Niet vrijwillig, zoals nu gebeurt, maar verplicht bij wet. Ook aan de stap die logischerwijs daarop volgt, hoe te sanctioneren bij het overtreden van de wet, heeft de commissie-Tabaksblad helaas haar vingers niet willen branden.

Het doel van ondernemers mag niet zijn om de voor hen meest voordelige gedragslijnen in een vrijblijvende code om te zetten. Het belang voor iedere belanghebbende moet juist zijn om over een bindend pakket aan maatregelen te beschikken die investeerders en aandeelhouders de garantie biedt dat onoorbare zakelijke uitwassen eerder uitzondering dan regel zijn. Nu lijkt dat andersom te gelden, en dat heeft de financiële markten weinig goeds gedaan.

Prof. ir Roel Pieper is Managing Director van Favonius Ventures en hoogleraar e-commerce en e-business aan de Universiteit Twente.

Pieper, Pieper, R.